

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІЗНЕСУ ТА ПРАВА»**

АНДРУШКІВ РОМАН ЮРІЙОВИЧ

УДК 332.144

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і
політика

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЬВІВ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі управління персоналом та регіональної економіки Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Брич Василь Ярославович,
Тернопільський національний економічний
університет (м. Тернопіль),
завідувач кафедри менеджменту

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор

кандидат економічних наук, доцент

Захист дисертації відбудеться «__» _____ 2011 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.140.01 Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права» за адресою: 79021, м. Львів, вул. Кульпарківська, 99

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права» за адресою: 79021, м. Львів, вул. Кульпарківська, 99.

Автореферат розісланий «__» _____ 2011р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради, к.е.н.

Ю. В. Пинда

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Екологізація суспільних відносин, що відбувається внаслідок необхідності подолання існуючої глобальної екологічної кризи, викликає необхідність розгляду з науково обґрунтованих позицій усіх аспектів обширної сфери соціоприродної взаємодії. Тому, екологічна безпека населення, яка в свою чергу традиційно розглядається як важливий компонент соціально-екологічних відносин або одна із форм взаємодії суспільства і природи, виступає сьогодні дуже важливим об'єктом багатьох наукових досліджень.

Стан потенційної захищеності населення від небезпечних техногенних і природних процесів і явищ сьогодні турбує не лише науковців, але й практиків та широку громадськість. Адже кожен з нас в будь-який момент часу може зіштовхнутись із різноманітними виробничими, побутовими, транспортними, санітарно-гігієнічними або іншими загрозами, що можуть потенційно вплинути на наше здоров'я або навіть життя. Ось тому, все що стосується забезпечення життєдіяльності населення в умовах існуючих соціально-екологічних небезпек, повинно бути спрямоване на запобігання виникненню кризових ситуацій в життєдіяльності та оптимізацію середовища існування людини.

Стан безпеки життєдіяльності населення в країні відтворює її економічні, технічні, соціальні та екологічні можливості. Окрім цього, він свідчить про рівень соціально-економічних, політико-правових, науково-технічних та соціально-екологічних відносин в державі. І позаяк, без усякого сумніву, одним з основних критеріїв безпеки населення в умовах інтенсивного антропогенного впливу на довкілля, виступає сукупність чинників, що впливають із соціоприродної взаємодії – виникає цілком резонна потреба розглядати їх та результат їхньої дії на життєдіяльність як певну систему соціально-екологічної безпеки населення.

Соціально-екологічна безпека життєдіяльності населення виступає не лише важливою науковою та правовою категорією, але і актуальною проблемою сьогодення, без обов'язкового вирішення якої не можливо перейти до сталого розвитку суспільства. Більшість вчених розглядають її як сферу безпечного існування людини, або як складний процес, кінцевою метою якого є створення умов безпечного розвитку людства. Це надає поняттю «соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення» рис, в цілому, властивих процесу гармонізації суспільно-природної взаємодії.

Досліджувана нами проблема має широкий спектр проблем і точок зору їх розв'язання. Сьогодні соціально-екологічна безпека є не лише предметом наукових досліджень соціоекологів: Бачинського Г.О., Бедрія Я.І., Гардашука Т.В., Гірусова Е.В., Горелова А.О., Кисельова М.М., Комарова В.Д., Крисаченка В.С., Маркова Ю.Г., Марковича Д.Ж., Назарука М.М., Салтовського О.І., Толстоухова А.В., Урсул А.Д., Хилька М.І. та інших, які наголошують в своїх працях, перш за все, на гуманітарних, соціальних і політичних аспектах існуючих екологічних проблем життєдіяльності

населення. В світлі необхідності переходу людства до сталого збалансованого розвитку, вона також трактується і як універсальна система соціально-економічних знань про шляхи виживання людства в умовах надмірного антропогенного пресу на навколишнє середовище, а відповідно і на життєдіяльність людини, яка власне і відбувається в цьому доквіллі. Окрім цього, заради інтересів майбутніх поколінь, в комплексі розглядаються не лише питання економічних потреб і переваг, але й екологічна доцільність і певні обмеження розвитку сучасних продуктивних сил, що наглядно продемонстровано в працях відомих економістів: Андрушківа Б.М., Білоруса О.Г., Васюти О.А., Генсірука С.А., Гофмана К.Г., Грабинського І.М., Данилишина Б.М., Долішнього М.І., Дорогунцова С.І., Дробнохода В.Г., Кравціва В.С., Мельник А.Ф., Мельника Л.Г., Мочерного С.В., Семенова В.Ф., Трегобчука В.М., Фащевського М.І., Харічкова С.К., Хвесика Ю.М., Черевка Г.В., Яцківа М.І. та інших.

Разом з цим, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження соціально-екологічних проблем безпеки життєдіяльності населення. Необґрунтованість окремих теоретико-концептуальних положень, неузгодженість у використанні наукових дефініцій з цієї проблематики, відсутність системного підходу до організації державного регулювання в сфері соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення виливається у поверхневе і неглибоке політико-правове забезпечення регіонального управління цією сферою суспільного життя. Не достатньо уваги, на нашу думку, приділяється вивченню процесу формування регіональної системи саме соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, окремим аспектам її функціонування, організації управління нею в умовах необхідності переходу суспільства до сталого збалансованого еколого-економічного розвитку суспільства та стабілізації соціально-екологічної ситуації в цілому, зважаючи на пріоритетність охорони життя і здоров'я кожної людини. Саме це і визначило мету і основні завдання нашого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямків науково-дослідницької роботи кафедри управління персоналом та регіональної економіки Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: держбюджетної науково-дослідної теми «Регіональні проблеми вдосконалення розміщення продуктивних сил» (2005 - 2009 рр.) (номер держреєстрації 0105U000860), в рамках якої розглянуто соціально-екологічні аспекти вдосконалення економічного механізму природокористування і охорони навколишнього природного середовища; кафедри менеджменту Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: держбюджетної науково-дослідної теми «Удосконалення менеджменту персоналу в нових економічних реаліях» (2007 – 2009 рр.) (номер держреєстрації 0107U000041), в рамках якої автором запропоновано включити основні напрямки забезпечення соціально-екологічної безпеки і

покращення умов праці в процесі удосконалення системи менеджменту персоналу.

Мета і основні завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-концептуальних засад і практично-прикладних рекомендацій щодо формування та подальшого функціонування регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення в трансформаційних умовах переходу суспільства до сталого розвитку.

Реалізація вище зазначеної мети зумовила необхідність уточнення та виконання наступних завдань:

- розробити концептуальні засади формування, розвитку та організації регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- обґрунтувати основні методичні підходи до аналізу і оцінки соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- на основі методу теоретико-множинного-інтервального підходу розробити інтервальну модель ризиків соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення;

- розглянути передумови формування системи соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення регіону, а також комплекс соціально-екологічних загроз, як сукупності природних та антропогенних чинників виникнення надзвичайних ситуацій в межах досліджуваного регіону;

- проаналізувати компонентно-функціональну структуру регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- визначити стратегічні напрямки удосконалення управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- запропонувати основні положення і вимоги щодо запровадження регіональної програми забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- встановити найважливіші вимоги і критерії стосовно організації регіонального соціально-екологічного моніторингу як засобу контролю соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення;

- в'яснити можливі підходи до оптимізації функціонування регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення.

Об'єктом дослідження є регіональна система соціально-екологічної безпеки. *Предметом дослідження* є сукупність теоретико-методичних та практичних засад формування регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення регіону.

Методи дослідження. У роботі в рамках системного, комплексного, геопросторового, динамічного, функціонального загальнонаукових підходів застосовувались наступні методичні прийоми: економічного аналізу та статистичні методи – для всебічного вивчення факторів впливу несприятливих природних і техногенних процесів і явищ на життєдіяльність населення регіону; методи системного аналізу та узагальнення – для

уточнення категоріального апарату дослідження, розробки концептуальних підходів оптимізації функціонування системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення; спеціальні конструктивні оціночні методи (техніко-економічні, нормативні, оцінки ризику, теоретико-множинного-інтервального підходу та інші розрахунки) для аналізу і оцінки потенційного негативного впливу соціально-екологічних загроз і небезпек природного і техногенного характеру.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження слугують офіційні статистичні дані, зокрема, матеріали щорічних звітів про стан навколишнього природного середовища, матеріали оглядів діяльності управління МНС України в Тернопільській області і наглядової діяльності територіального управління Держгірпромнагляду по Тернопільській області, показники стану здоров'я населення та виробничого травматизму в Тернопільській області. З цією метою використовувались також матеріали моніторингу стану довкілля, основні показники соціально-економічного розвитку регіону, результати математично-статистичного аналізу та власних соціально-екологічних досліджень проблем безпеки життєдіяльності населення регіону.

Наукова новизна отриманих в ході дослідження результатів полягає в тому, що в роботі на основі згаданих вище загальнонаукових підходів розроблено методологічні засади та концептуальні основи щодо розуміння процесу формування регіональної системи соціально-екологічної безпеки, а також запропоновано практичні рекомендації по визначенню основних стратегічних напрямків реалізації регіональної політики соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, спрямовані на удосконалення механізмів управління сферою безпеки життєдіяльності населення на регіональному рівні. Зокрема, в дисертації:

вперше:

- запропоновано інтегральний соціально-екологічний підхід щодо формування і розвитку регіональної системи безпеки життєдіяльності населення регіону, на основі якого впроваджено методику теоретико-множинного (інтервального) способу при розробці моделі оцінки ризиків соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення, який дозволяє оптимізувати практичні заходи щодо захисту життя і здоров'я населення.

удосконалено:

- зміст категорії «соціально-екологічна безпека», яку запропоновано розглядати як складне системне утворення, що гарантує безпеку функціонування навколишнього середовища та мінімізацію соціально-екологічних загроз, саме життєдіяльності населення регіону в межах відповідних територіально-адміністративних одиниць;

- визначення поняття «соціально-екологічна політика» шляхом виділення її нових ознак і додаткового розширення її предметної сутності та мети, спрямованої на стабілізацію соціально-екологічної ситуації і забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення.

отримали подальший розвиток:

- концептуальні підходи щодо процесу формування системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, які базуються на засадах використання інтегрально-цільового підходу до визначення предметної спрямованості соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення з виділенням відповідних типів підсистем з притаманними лише їм формами та причинно-наслідковими проявами потенційної небезпеки;

- вимоги до визначення стратегічних напрямків реалізації регіональної соціально-екологічної політики та управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення на засадах сталого розвитку, через відповідне їх групування у загальні, юридичні, функціональні і директивні складові, що спрямоване на збалансованість соціально-економічного розвитку регіону;

- основні положення і підходи до розробки регіональної програми забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення Тернопільської області, яка гарантує: мінімізацію серйозних негативних впливів довкілля на людину, упередження виникнення і розвитку загроз природного і техногенного характеру, що можуть суттєво вплинути на життєдіяльність населення регіону, оптимізацію практичних заходів щодо стабілізації територіальної соціально-екологічної системи через сталу соціально-екологічну ситуацію;

- підходи до організації та функціонування регіонального соціально-екологічного моніторингу як засобу оперативного контролю соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, які вдосконалюють існуючу державну систему моніторингу стану навколишнього середовища і розширюють його сутність через організацію спостережень не лише за станом довкілля, але й за соціально-екологічними умовами життєдіяльності населення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні результати, висновки і пропозиції, що містяться у дисертації, складають основу покращення умов соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення на різних рівнях.

Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, впроваджено:

на обласному рівні: у діяльності управління Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду по Тернопільській області – основні положення і підходи до розробки регіональної програми забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення Тернопільської області, оптимізації практичних заходів щодо стабілізації територіальної соціально-екологічної системи.

на районному рівні: в діяльності Відділу з питань надзвичайних ситуацій Чортківської районної державної адміністрації (довідка № 5 від 30.06.2009 р.) – рекомендації щодо розробки методологічних засад та концептуальних основ щодо процесу формування районної системи соціально-екологічної безпеки, а також практичні рекомендації по визначенню основних стратегічних напрямків реалізації політики соціально-

екологічної безпеки життєдіяльності населення, спрямовані на удосконалення механізмів управління сферою безпеки життєдіяльності населення на районному рівні;

на мікрорівні: в діяльності Чортківського інституту підприємництва та бізнесу Тернопільського національного економічного університету (довідка № 205 від 30.06.2009 р.) – пропозиції щодо запровадження в навчальний процес при викладанні дисциплін «Екологія» та «Безпека життєдіяльності», а саме матеріали досліджень застосовуються у висвітленні лекційного матеріалу, під час проведення практичних робіт та індивідуально-консультаційних занять.

Апробація результатів. Основні результати дослідження доповідались автором і отримали схвалення на міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: Міжнародній науково-практичній конференції «Управління людськими ресурсами: держава, регіон, підприємство», (м. Донецьк, 2006 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 2007 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегія розвитку підприємництва: теорія, організація, практика» (м. Тернопіль – Чортків, 2009 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія сучасного менеджменту: проблеми та шляхи вирішення» (м. Тернопіль, 2007р.).

Публікації. Дисертація є результатом самостійної наукової роботи. Її зміст розкрито у 10 опублікованих наукових працях, загальним обсягом 2,96 д. а., з яких особисто автору належать 2,48 д. а., одноосібно опубліковано 8 наукових праць загальним обсягом 1,97 д. а., з них 5 – у наукових фахових виданнях, загальним обсягом 1,89 д. а., з яких особисто автору належать 1,86 д. а.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (201 найменування), додатків. Зміст дисертації викладено на 202 сторінках друкованого тексту, включаючи 22 таблиці на 23 сторінках, 16 рисунків на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, мету та завдання дослідження, сформульовано наукову новизну та висновки щодо практичного значення одержаних результатів, описано форми їх апробації та використання.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні основи дослідження формування системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення» відправним пунктом дослідження стали теоретичні і методологічні аспекти функціонування соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення та концептуальні підходи до розробки категорії «система соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення регіону».

На порозі нового тисячоліття, в час загострення багатьох глобальних викликів та загроз світове громадське і наукове співтовариство однозначно усвідомлюють та визнають, що безпека особи повинна перетворитись на пріоритет суспільного розвитку. Соціально-правовий контекст проблематики запобігання уражень та сприяння безпеці викладено в Монреальській декларації «Право людини на безпеку» (2002 рік). Зокрема, в ній зазначається, що безпека є основним правом, істотним для досягнення здоров'я, миру, справедливості і благополуччя. А сама безпека визначається як «стан, в якому небезпека і умови, що ведуть до фізичного, психологічного або матеріального збитку, контролюються з тим, щоб зберегти здоров'я і благополуччя індивідів та суспільства».

Однією з головних проблем у категоріальному розгляді певного класу явищ, понять, процесів у сфері безпеки населення є вирішення питання щодо розкриття сутності і трактування змісту усіх аспектів комплексного поняття «соціально-екологічна безпека життєдіяльності населення». Тому, досліджуючи складне явище «соціально-екологічної безпеки» (СЕБ), переходим від загального визначення категорії «регіональна СЕБ» до розгляду її суті, а від неї – до розкриття змісту усієї системи дій, станів і процесів, що супроводжують соціально-екологічну безпеку життєдіяльності населення на регіональному рівні.

Безпека життєдіяльності водночас виступає як галузь знань та сфера науково-практичної діяльності. Вона спрямована на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків впливу їх на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек, а також на розробку і реалізацію відповідних засобів та заходів щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини як у повсякденних умовах побуту та виробництва, так і в умовах надзвичайних ситуацій.

Методологія системного соціально-екологічного підходу до вивчення безпеки життєдіяльності населення базується, на нашу думку, на засадах філософського вчення про гармонізацію та стабілізацію соціально-природної взаємодії. Загальна структура теоретико-методологічних основ дослідження формування системи СЕБ життєдіяльності населення розкриває концептуальна схема, зображена на рис. 1.

Усі теоретичні основи концепції СЕБ життєдіяльності населення доцільно узагальнити в три групи – природні, економічні, філософські.

Вони визначають загальнонаукові основи (екологічні, правові, політичні та управлінські) методологічних особливостей пізнання сфери життєдіяльності населення загалом, а також, зокрема, і соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. Власне вони і формують широкий спектр відносин (аспектів) практичного забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення від найбільш загальних у сфері соціоприродної взаємодії до конкретно функціональних, юридичних, директивних та інших.

У другому розділі «Аналіз та оцінка системи соціально-екологічної безпеки населення Тернопільської області» проведено оцінку та аналіз

системи соціально-екологічної безпеки населення та розроблено інтервальну модель ризиків соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення.

Економіка області представлена переважно агропромисловими підприємствами харчової, а саме цукрової, плодоовочеконсервної, а також комбікормової і спиртової промисловості. Розвинута текстильна, швейна, електротехнічна і машинобудівна галузі. Працює лісове господарство і меблеве виробництво, а також поліграфічне в т.ч. книговидання. Тернопільщина є перспективним регіоном для подальшого розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Аналіз сучасного стану соціально-екологічної ситуації проведено на основі окремих її функціонально-галузевих складових: промислово-екологічна ситуація, житлово-комунальна екологічна ситуація, енергетично-екологічна ситуація, аграрно-екологічна ситуація, транспортно-екологічна ситуація, радіоекологічна ситуація, геоекологічна ситуація, виробничо-екологічна ситуація, транспортна ситуація, санітарно-екологічна ситуація.

Аналізуючи динаміку розвитку надзвичайних ситуацій в Тернопільській області протягом 2003-2009 рр. за даними Управління МНС України в Тернопільській області помітно тенденцію зростання кількості випадків класифікованих надзвичайних ситуацій (НС) в період 2007-2009рр. у порівнянні з 2003-2006рр., яка зросла у кілька разів (табл. 1), окрім того найменша кількість НС припадає у 2004 та 2005 рр., а найбільша – у 2009 році. При цьому число травмованих та загиблих осіб у порівнянні 2003 та 2009 рр. збільшилось майже у сто разів.

Таблиця 1

Динаміка розвитку надзвичайних ситуацій в Тернопільській області за 2003-2009 рр.

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Надзвичайні ситуації	72	46	54	80	156	197	257
Інші події	43	175	185	129	2687	3006	3347
Загинуло (осіб)	8	176	202	139	253	515	600
Травмовано (осіб)	115	25	40	28	930	1647	1739

Кількість некласифікованих надзвичайних ситуацій природного та техногенного походження у 2009 році збільшилась на 341 випадок (тобто на 12%) в порівнянні з 2007 роком. Але ідентичного збільшення кількості загиблих не відбулося, а навпаки навіть скоротилась чисельність загиблих на 27 чоловік, хоча кількість травмованих зросла на 95 чоловік.

Стан виробничо-екологічної безпеки пов'язаний перш за все з організацією системи охорони праці та завданнями щодо вдосконаленням наглядової діяльності в сфері охорони праці, чим займається територіальне управління Держгірпромнагляду по Тернопільській області. Впродовж 2009 року на підприємствах, підконтрольних територіальному управлінню Держпромгірнагляду по Тернопільській області, на виробництві травмовано 173 працівники (проти 166 за 2008 рік) – зростання на 4,0 %, в тому числі смертельно - 33 працівники (проти 18 у 2008 році), ріст на 83%.

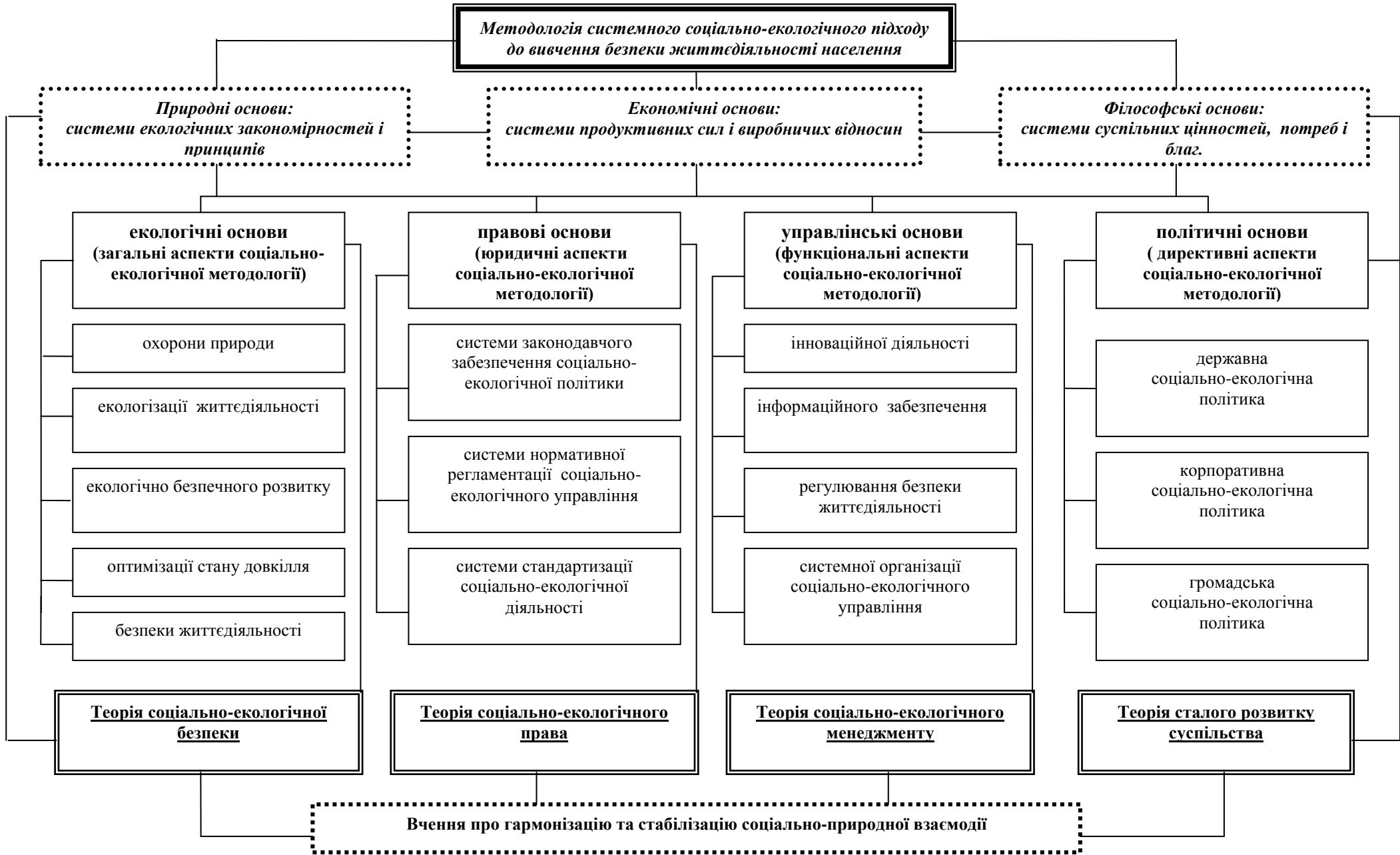

Рис. 1. Загальна структура теоретико-методологічних основ дослідження формування системи СЕБ ЖН

У понятті ризику соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення (СЕНЖН) розуміється ступінь загрози потенційної втрати працездатності населення регіону. Даний показник розраховується на 1000 осіб працездатного населення. Для його дослідження проведено аналіз факторів впливу на ризик соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення.

Загальну кількість факторів визначено достатньо великою (233 фактори). За цих умов побудувати модель взаємозв'язку практично неможливо, оскільки модель з такою великою кількістю факторів вимагає достатньо великих вибірок статистичних даних. Тому, замість традиційних підходів, які передбачають побудову регресійних залежностей на основі статистичних даних, в роботі запропоновано використати теоретико-множинний (інтервальний) підхід. Суть цього підходу полягає у представленні результуючого показника ризику СЕНЖН у вигляді числових інтервалів, які включають істинне невідоме значення. Для зменшення кількості факторів використовуватимемо підходи, які передбачають агрегування окремих показників у групи шляхом введення для кожної групи лінгвістичних змінних. В результаті отримаємо модель, яка описує залежність між ризиком СЕНЖН і невеликою кількістю (3-5) лінгвістичних змінних, які включають агреговані значення окремих груп показників.

На рисунку 2 наведено експертні верхню та нижню межі ризику СЕНЖН, а також його прогнозоване значення, розраховане на основі середньої точки області параметрів, тобто на основі розробленої моделі.

Отриманий результат дозволяє констатувати, що в Тернопільській області, згідно з проведеною класифікацією значень оцінки ризику лише місто Тернопіль потрапляє в зону *неприпустимого* або надмірного ризику, що характеризується виключно високим рівнем потенційної реалізації існуючих загроз. Але прогнозне значення індексу ризику СЕНЖН (0,752), що є дуже наближеним до мінімального рівня ризику, навіть незважаючи на його максимальний показник в області, дозволяє стверджувати про епізодичний(не регулярний) характер можливих негативних наслідків, які можуть трапитися декілька разів за життєвий цикл.

В другій групі небажаного припустимого ризику знаходиться також лише один район – Тернопільський, що попадає в зону *гранично допустимого ризику*. Прогнозне значення індексу ризику СЕНЖН (згідно рейтингової оцінки) також на другому місті (0,536), що є досить високим для області і попереджає про максимальний ризик, який не повинен перевищуватись, незважаючи на очікуваний результат.

Третя – найбільш чисельна група районів (11) припустимого з перевіркою ризику, що попадають також в зону *прийняттого ризику*. Це підтверджує думку, що Тернопільська область в основному, зважаючи на її специфіку географічного положення, рівня економічного розвитку, характер прояву небезпечних природних і антропогенних процесів і явищ знаходиться сприятливих соціально-екологічних умовах. І лише окремі різновиди соціально-екологічних небезпек спорадично можуть нести

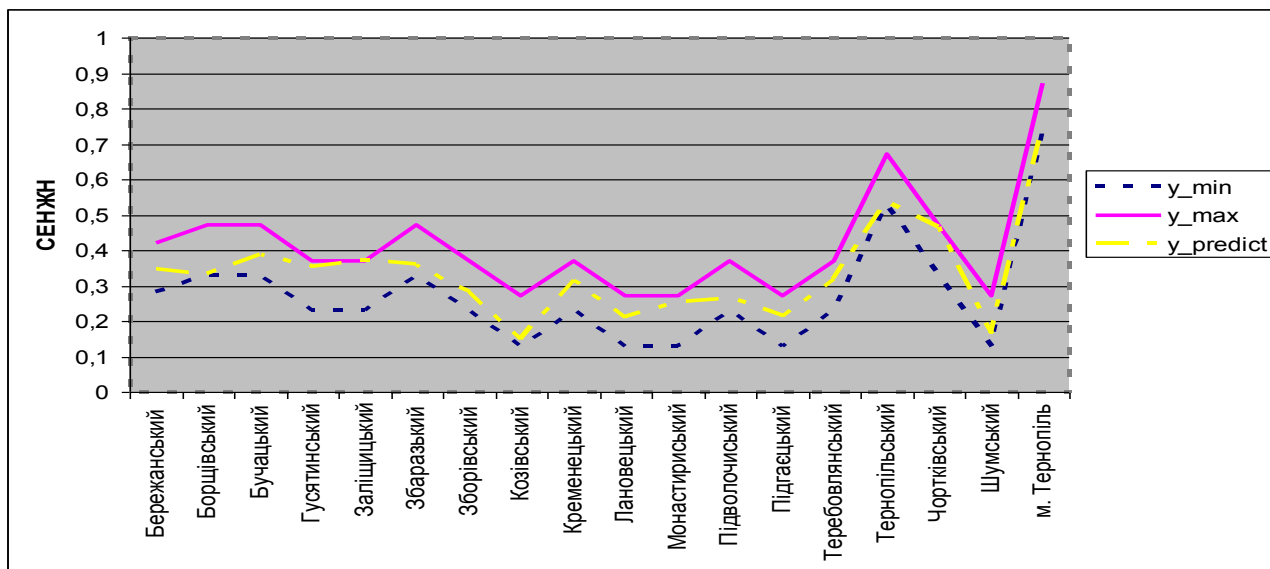

Рис. 2. Прогнозні значення моделі оцінки ризику СЕНЖН в Тернопільській області

загрозу життєдіяльності населення більшої частини Тернопільщини. Згідно з рейтингом індексу ризику небезпеки, ці райони розташовані в такій послідовності в сторону зменшення ризику виникнення небезпек і загострення соціально-екологічної ситуації: Чортківський - 0,466; Буцацький - 0,385; Заліщицький - 0,369; Збаразький - 0,359; Гусятинський - 0,352; Бережанський - 0,347; Борщівський - 0,332; Теребовлянський - 0,317; Кременецький - 0,314; Зборівський - 0,283; Підволочиський - 0,266. В цій групі слід звернути особливу увагу на Чортківський, Заліщицький і Гусятинський райони, в яких прогнозований показник ризику СЕНЖН наближається майже впритул до верхньої межі, що свідчить про найбільш гостру потенційну небезпеку реалізації окремих ризиків (наприклад, хімічної небезпеки в Гусятинському районі) у випадку виникнення аварійних або надзвичайних ситуацій.

Четверта – найбільш безпечна за більшістю факторів ризику СЕНЖН група районів з низькими показниками прогнозованого ризику СЕНЖН, які можна віднести до зони *знехтуваного ризику*. Ця група районів, в яку входять: Монастирський (0,249); Підгаєцький (0,212); Лановецький (0,211); Шумський (0,164); Козівський (0,149) має настільки малий рівень ризику, що він перебуває в межах допустимих відхилень природного (фонового) рівня. Лише Монастирський район привертає увагу тим, що він знаходиться на межі з районами більш припустимого ризику, що підтверджує також і порівняно високий очікуваний індекс ризику СЕНЖН, який впритул наближений до своєї максимальної потенційної межі. Це говорить про те, що у випадку розгортання або реалізації кількох соціально-екологічних небезпек цей район може перейти в іншу оціночну категорію районів і є найбільш небезпечним з усіх останніх згаданих районів.

У третьому розділі «Основні підходи до оптимізації функціонування регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення Тернопільської області» на основі виконаного аналізу визначено

основні концептуальні підходи до управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки (УРС СЕБ), а саме стратегію реалізації регіональної політики соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення (СЕБЖН), регіональна програма забезпечення стабільності СЕБЖН та напрямки забезпечення її функціонування.

Для визначення стратегічних пріоритетів розвитку УРС СЕБ доцільно також врахувати висновки і рекомендації щодо організації та функціонування основних процесів стратегічного управління. Визначення стратегічних пріоритетів УРС СЕБ є важливою і необхідною умовою для досягнення безпечнішого стану життєдіяльності населення. Стратегічне управління регіональною системою СЕБ – це складна система, що складається з динамічних компонентів, які мають чітку функціональну спрямованість на досягнення в процесі управління ефективного аналізу, планування, вибору стратегії, а також подальшої їх забезпечення і реалізації з метою гарантування безпеки життєдіяльності населення.

З цією метою слід запровадити таку модель УРС СЕБ, реалізація якої буде складатись, згідно із міжнародними стандартами OHSAS 18002:2000 (Серія «Система управління охорони здоров'я і безпекою праці»), з наступних етапів:

1. Визначення стратегічних зобов'язань і соціально-екологічної політики, що гарантує їх реалізацію.
2. Організація планування (оперативне, тактичне, стратегічне), яке визначає цілі, завдання і засоби їх досягнення.
3. Розробка програми впровадження планів, реалізації стратегічних пріоритетів.
4. Корекція запланованої діяльності за допомогою соціально-екологічного моніторингу, аудиту і оцінки діяльності.
5. Аналіз ефективності функціонування системи управління СЕБ життєдіяльності населення з метою подальшого її вдосконалення.

Система управління СЕБЖН розглядається нами як системна складова загальної системи екологічного (енвайронментального) управління, що має за мету реалізацію основних положень соціально-екологічної політики і досягнення бажаних цілей, що забезпечать соціально-екологічну стабільність суспільства і тим самим гарантуватимуть безпеку життєдіяльності населення. Більш конкретно, її слід розуміти як сукупність органів управління сферою безпеки життєдіяльності населення, яка на підставі чинного соціально-екологічного законодавства і нормативно-правових актів здійснює цілеспрямовану планомірну діяльність щодо усунення неприпустимих ризиків і досягнення безпечного стану довкілля, що гарантуватиме в свою чергу повноцінну життєдіяльність, охорону здоров'я, праці і відпочинку населення.

Під *регіональною соціально-екологічною програмою* ми розуміємо комплекс взаємоузгоджених галузевих заходів в сферах охорони довкілля, охорони здоров'я населення і сфері охорони праці, що здійснюються в межах певної території і спрямовані на реалізацію державної соціально-екологічної

політики заради гарантування безпеки життєдіяльності населення регіону (однієї або кількох адміністративних областей).

Реалізовуватись регіональні соціально-екологічні програми повинні через місцеві (районні, міські, сільські) програми (плани дій, проекти і окремі заходи), які також повинні мати комплексний соціально-екологічний характер. Зміст цих програм (планів, проектів, заходів) потрібно розглядати через засоби масової інформації і затверджувати на місцевих громадських слуханнях (від окремого будинку або вулиці до окремого населеного пункту або адміністративного району).

Таким чином, основна спрямованість (мета) таких програм буде полягати в науково обґрунтованій і узгодженій з громадськістю соціально-екологічній діяльності, основні напрямки якої найлегше розглянути у вигляді дерева цілей соціально-екологічного розвитку регіону, спрямованого на досягнення соціально-екологічної стабільності життєдіяльності населення.

Програма має вирішити цілий комплекс проблем, які вимагають всебічного обґрунтування, визначення стратегічної мети і тактичних дій, а також потребують спільних зусиль до розробки і реалізації вчених, фахівців державних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громадськості. Лише об'єднані і скоординовані зусилля усіх згаданих представників місцевої громади дозволять гарантувати безпечні соціально-екологічні умови життєдіяльності населення регіону.

Доцільно, виходячи із соціально-екологічних концепцій сталого розвитку суспільства і безпеки життєдіяльності населення, розглядати складову державної системи екологічного моніторингу як соціально-екологічний моніторинг, який і повинен сприяти формуванню безпечних умов життєдіяльності населення. Але це лише звужене і обмежене трактування функцій даного виду моніторингу, який повинен в оперативному режимі реагувати також на ті чи інші кризові ситуації природного або техногенного походження.

Ось чому, у розширеному трактуванні цю складову національної (державної) системи моніторингу доцільно розглядати як системний соціально-екологічний моніторинг умов середовища життєдіяльності населення. Оскільки ці умови часто бувають не лише природного походження (виробничі, побутові, навчальні і т.п.), всю систему державного моніторингу слід трактувати як моніторинг навколишнього середовища життєдіяльності населення.

Вважаємо за доцільне використовувати наступний варіант назви «державна система моніторингу стану довкілля і умов життєдіяльності населення». Ця трактовка місткіше і повніше відображає соціально-екологічну сутність системи моніторингу, функції якої в сучасних умовах розширюються і ускладнюються. Окрім цього вона дозволяє розкрити екологічний зміст і кризову спрямованість оперативного моніторингу, який власне і є одним із інструментів забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення.

Таким чином реалізація системи соціально-екологічного моніторингу дозволить оптимізувати управління системою регіональної безпеки життєдіяльності населення. А весь комплекс дій в ході повноцінного соціально-екологічного моніторингу буде покликаний забезпечити уникнення або хоча би упередження реалізації існуючих загроз для життєдіяльності суспільства в цілому, і кожної людини зокрема.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розроблено теоретико-методологічні підходи до оцінки та аналізу соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, досліджено стан та характерні особливості СЕБЖН у регіоні, визначено основні напрямки запобігання виникнення надзвичайних ситуацій та їх наслідків, сформульовано ряд пропозицій щодо механізмів їх реалізації. На основі проведених у дисертаційній роботі досліджень можна сформулювати низку принципів висновків та пропозицій щодо напрямків, методів і механізмів розв'язання проблем соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення у регіоні:

1. Соціально-екологічна безпека життєдіяльності населення виступає кінцевою метою суспільного розвитку, який в останні роки схильні розглядати як екологічно безпечний сталий розвиток людства. Розглядаючи стан розвитку соціально-екологічних відносин, дана категорія водночас розкриває його якісні характеристики, а також дає можливість кількісно оцінити наслідки реалізації тих чи інших загроз життєдіяльності населення. Це дозволяє нам трактувати соціально-екологічну безпеку населення як різновид соціально-екологічної діяльності спрямованої на гармонізацію взаємодії суспільства і природи, що має предметну спрямованість на життєздатний розвиток з ефективним управлінням і розумним регулюванням існуючих загроз для життєдіяльності суспільства.

2. Розроблено концептуальні засади формування, розвитку та організації регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. Останні виступають як реально існуючі інтегральні системні утворення, що формуються під впливом відповідного соціально-екологічного стану території, в умовах існування (або прояву) тієї чи іншої потенційної загрози життєдіяльності населення. Під регіональною системою СЕБ ми розуміємо складно організоване поєднання підсистеми несприятливих природних явищ і процесів та технологічної (виробничої) підсистеми, які створюють надмірний ризик розвитку зворотних реакцій з боку навколишнього середовища на суб'єкт соціоприродної взаємодії в межах певної території, що призводить в кінцевому результаті до матеріальних і людських втрат з боку суспільства.

3. В роботі апробовано методику визначення і оцінки соціально-екологічного ризику для кожної категорії серйозності та відповідного рівня ймовірності, що дозволило встановити класифікаційні типи соціально-екологічної небезпеки та оцінювати ризик за ступенем припустимості. Поєднання цієї методики з теоретико-множинним (інтервальним) підходом

до розробки моделі оцінки ризиків соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення дозволило виконати інтегральну оцінку ризику соціально-екологічної небезпеки в межах окремих територіально-адміністративних одиниць і спрогнозувати майбутні прояви соціально-екологічних загроз життєдіяльності населення.

4. Проаналізовано комплекс соціально-екологічних передумов, що впливають на формування системи соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення регіону, а також зумовлюють існування загроз життєдіяльності населення, як сукупності природних та антропогенних чинників виникнення надзвичайних ситуацій в межах регіону нашого дослідження. З цією метою оцінено весь реально існуючий комплекс факторів соціально-екологічної небезпеки, що дозволяє забезпечити ефективний інструмент для апроксимації припустимого та неприпустимого рівнів або ступенів ризику у вигляді матриці ризиків небезпеки, яка включає елементи оцінки частоти небезпечних подій (надзвичайних ситуацій) та рівні ймовірності розвитку або прояву соціально-екологічної небезпеки.

5. Запропоновано метод агрегування факторів впливу на ризик соціально-екологічної небезпеки у вигляді лінгвістичних змінних, що уможливить суттєвим чином зменшити складність економіко-математичної моделі і при цьому забезпечити урахування великої кількості елементів (з 52 до 5 агрегованих).

На основі теоретико-множинного підходу, а також елементів теорії нечітких множин розроблена інтервальна економіко-математична модель, яка на відміну від існуючих регресійних моделей уможливорює прогнозувати ризик соціально-екологічної небезпеки життєдіяльності населення з гарантованою точністю в заданому регіоні, який характеризується лінгвістичними змінними, що визначають основні фактори: техногенна небезпека, медико-санітарна небезпека, виробнича небезпека, екологічна небезпека, небезпека надзвичайних ситуацій.

6. Визначено стратегічні напрямки удосконалення управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. На основі цільових орієнтирів та базових принципів соціально-екологічної безпеки запропоновано формувати стратегію реалізації регіональної політики соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. Мета цієї політики – за рахунок нормативно-правових, організаційно-управлінських, фінансово-економічних, науково-технічних і природоохоронних заходів забезпечити передумови для активізації соціально-екологічної діяльності, що забезпечить стабілізацію і гармонізацію соціально-природної взаємодії на регіональному рівні. Запропоновані заходи щодо оптимізації управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення повинні привести до поступової стабілізації соціально-екологічної ситуації, покращення якості життя і гарантуватиме безпеку життєдіяльності населення регіону.

7. З цією метою розроблено пропозиції до розробки обласної програми забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки

життєдіяльності населення. Мета програми полягає в здійсненні планів (окремих дій, проектів і заходів), які повинні сприяти вирішенню питань організаційного, нормативно-правового, матеріально-технічного, фінансово-економічного, освітньо-наукового і кадрового забезпечення робіт у сфері соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення регіону. Усі завдання програми повинні виходити із науково обґрунтованих і затверджених обласною комісією з питань безпечної життєдіяльності населення концептуальних положень регіональної соціально-екологічної політики в сфері безпеки життєдіяльності населення.

8. Для організації цілісної системи оперативного контролю за станом довкілля та його впливом на життєдіяльність населення розглянуто доцільність запровадження регіонального соціально-екологічного моніторингу життєдіяльності населення. Запропоновано термінологію «державна система моніторингу стану довкілля і умов життєдіяльності населення» у відповідних законодавчих та нормативних документах, зважаючи на те, що ця трактовка місткіше і повніше відображає соціально-екологічну сутність системи моніторингу, функції якої в сучасних умовах розширюються і ускладнюються; окрім цього вона дозволяє розкрити соціально-екологічний зміст і кризову спрямованість оперативного моніторингу, який власне і є одним із інструментів забезпечення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Андрушків Р.Ю. Регіональна програма забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. – 2007, Випуск 12. – С. 135-138. (0,34 д. а.).
2. Андрушків Р.Ю. Регіональний соціально-екологічний моніторинг як засіб контролю соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Вісник Донецького університету економіки та права. Серія: «Економіка та управління». – 2007, №2. – С. 141-144. (0,37 д. а.).
3. Андрушків Р.Ю. Стратегія реалізації регіональної політики соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Бізнес-навігатор. — Херсон, 2008, №15. — С. 144-150. (0,48 д. а.).
4. Андрушків Р.Ю. Соціально-екологічні загрози життєдіяльності населення Тернопільської області / Андрушків Р.Ю. // Аналітично-інформаційний журнал «Схід». – 2008, №7. – С. 32-35. (0,42 д. а.).
5. Андрушків Р.Ю. Методичні особливості дослідження соціально-екологічної безпеки та ризиків життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. - К., 2010. Випуск 39 – 2010.-С.360-367. (0,43 д. а.).

Інші публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації

6. Андрушків Р.Ю. Теоретичні аспекти соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегія розвитку підприємництва: теорія, організація, практика», 12-13 березня 2009 р. Секція «Економіка підприємницької діяльності та тенденції її глобалізації». Частина 1. — Тернопіль-Чортків, 2009. — С. 3-5. (0,18 д. а.).

7. Андрушків Р.Ю. Стратегічні пріоритети управління регіональною системою соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Андрушків Р.Ю. // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасного менеджменту: проблеми та шляхи вирішення», 8-9 жовтня 2009 р. Секція «Стратегічне управління в сучасних умовах». — Тернопіль: ТНЕУ, 2009. — С. 18-20. (0,17 д. а.).

8. Брич В.Я. Теоретична сутність соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Брич В.Я., Андрушків Р.Ю. // Формування економічних відносин в умовах становлення ринку. Збірник наукових праць за ред. І.Д. Фаріона. – 2004, Випуск 8. – С. 48-54. (0,4/0,2 д. а.).

9. Брич В.Я. Методологія визначення соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення / Брич В. Я., Андрушків Р.Ю. // Социально-экономические аспекты промышленной политики. Сборник научных трудов. Том 2. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006. — С. 232-236. (0,28/0,12 д. а.).

10. Брич В. Я. Соціально-економічні обмеження в політиці природокористування / Брич В.Я., Андрушків Р.Ю. // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки», 24-26 жовтня 2007 р. Секція «Проблеми охорони навколишнього природного середовища та фінансове забезпечення реалізації екологічної політики в країнах Центральної та Східної Європи». — Тернопіль: ТНЕУ, 2007. — С. 373-375. (0,15/0,07 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Андрушків Р.Ю. Формування системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення (на прикладі Тернопільської області). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Львів, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних та практичних аспектів формування соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення на прикладі Тернопільської області. Розкрито економічну природу соціально-екологічної безпеки населення, розроблено концептуальні засади формування, розвитку та організації регіональної системи соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. На основі аналізу соціально-екологічних загроз, виділені екологічні проблеми, які потребують

термінового вирішення, зокрема покращення стану земельних ресурсів, регулювання розробки корисних копалин і родовищ прісних підземних вод, охорони атмосферного повітря та водних ресурсів. Запропоновано основні положення і вимоги щодо запровадження регіональної програми забезпечення стабільності соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, обґрунтовано підходи до організації регіонального соціально-екологічного моніторингу як засобу контролю соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення. Розроблено методологічні засади та концептуальні основи щодо розуміння процесу формування регіональної системи соціально-екологічної безпеки, а також практичні рекомендації по визначенню основних стратегічних напрямків реалізації регіональної політики соціально-екологічної безпеки життєдіяльності населення, спрямовані на удосконалення механізмів управління сферою безпеки життєдіяльності населення на регіональному рівні.

Ключові слова: соціально-екологічна безпека, регіональна політика, система СЕБ, екологія, БЖД.

АННОТАЦИЯ

Андрушків Р.Ю. Формирование системы социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения (на примере Тернопольской области). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.07 – демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – Частное высшее учебное заведение «Львовский университет бизнеса и права», Львов, 2011.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических аспектов формирования социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения на примере Тернопольской области. Раскрыта экономическую природу социально-экологической политики с безопасности населения, разработано концептуальные основание формирования, развития и организации региональной системы социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения. На основании анализа социально-экологических угроз, выделены экологические проблемы, которые требуют срочного решения, в отдельности улучшения состояния земельных ресурсов, регулирования разработки полезных ископаемых и месторождений пресных подземных вод, охраны атмосферного воздуха да водных ресурсов.

Апробировано методіку определения и оценки социально-экологического риска для каждой категории серьезности и соответствующего уровня вероятности, что позволило установить классификационные типы социально-экологической опасности и оценивать риск за степенью приемлемости.

Осуществлена интегральная оценка риска социально-экологической опасности в пределах отдельных территориально административных единиц и спрогнозировать будущие проявления социально-экологических угроз жизнедеятельности населения.

Наработаны предложения к разработке региональной программы обеспечения стабильности социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения, её цель - осуществлении планов (отдельных действий, проектов и мероприятий), которые должны способствовать решению вопросов организационного, нормативно правового, материально-технического, финансово-экономического, образовательно-научного и кадрового обеспечения работ в сфере социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения региона. Обосновано подходы к организации регионального социально-экологического мониторинга как средства контроля социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения.

Предложена терминология «государственная система мониторинга состояния окружающей среды и условий жизнедеятельности населения» в соответствующих законодательных и нормативных документах, ввиду того, что эта трактовка полнее отображает социально-экологическую сущность системы мониторинга, функции которой в современных условиях расширяются и усложняются; кроме этого она позволяет раскрыть социально-экологическое содержание и кризисную направленность оперативного мониторинга, который собственно и является одним из инструментов обеспечения социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения.

Разработано стратегические направления усовершенствования управления региональной системой социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения. На основе целевых ориентиров и базовых принципов социально-экологической безопасности предложено формировать стратегию реализации региональной политики социально-экологической безопасности жизнедеятельности населения. Цель этой политики – за счет нормативно правовых, организационно управленческих, финансово-экономических, научно-технических и природоохранных мероприятий обеспечить предпосылки для активизации социально-экологической деятельности, которая обеспечит стабилизацию и гармонизацию социальноестественного взаимодействия на региональном уровне.

Ключевые слова: социально-экологическая безопасность, региональная политика, система СЭБ, экология, БДЖ.

ANNOTATION

Andrushkiv R. U. Formation of system of socially-ecological safety of ability to live of the population (on an example of the Ternopil area). - the manuscript.

The dissertation on competition of scientific degree of a Cand.Econ.Sci. on a speciality 08.00.07 - a demography, work economy, social economy and a policy. – Private Higher Educational Establishment “Lviv University of Business and Law”, Lviv, 2011.

The dissertation is devoted research of theoretical and practical aspects of formation of socially-ecological safety of ability to live of the population on an

example of the Ternopil area. It is opened the economic nature of socially-ecological safety of the population, the basis of formation, development and the organization of regional system of socially-ecological safety of ability to live of the population is developed conceptual. On the basis of the analysis of socially-ecological threats, environmental problems which demand the urgent decision, separately improvements of a condition of ground resources, regulations of working out of minerals and deposits of fresh underground waters, protection of atmospheric air yes water resources are allocated. It is offered substantive provisions and requirements to introduction of the regional program of maintenance of stability of socially-ecological safety of ability to live of the population, it is proved approaches to the organization regional socially-ecological monitoring as control devices of socially-ecological safety of ability to live of the population. It is developed the methodological bases and the conceptual beginnings to understanding of process of formation of regional system of socially-ecological safety, and also practical recommendations about definition of the basic strategic directions of realization of a regional policy of socially-ecological safety of ability to live the population directed on improvements of mechanisms of management by sphere of safety of ability to live of the population at regional level.

Keywords: ecology, socially-ecological danger, the regional policy, management of regional system of socially-ecological safety of ability to live of the population.